

ЗАХТЈЕВ

ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ПРИЈЕДЛОГ ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Шифра за идентификацију дисертације: 1409/16

Шифра УДК (бројчано): 159.922.84-058.7

Web адреса на којој се налази извјештај Комисије о научној заснованости теме:
www.ffuis.edu.ba

СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Молимо да у складу са чл. 71. Закона о високом образовању и члана 55. Статута Универзитета дате сагласност на приједлог теме докторске дисертације:

Назив дисертације: **Емоционалне карактеристике и одбрамбени стилови овисника о хероину**

Научна област УДК (текст): Ставови и гледишта овисника о хероину

Презиме и име кандидата: **мр Митра Мирковић Хајдуков**

Ментор (име и презиме, звање): проф. др Спасенија Ђеранић, редовни професор

(навести пет потпуних референци за радове ментора из научне области из које је тема дисертације):

1. **Ђеранић С.**(2001).Путеви и странпутице у приступу ратном трауматизму код дјеце и могућност третмана посттрауматских стања, *Радови бр 4/1*, 167-180.,Бања Лука.
2. **Ђеранић, С.**, Радосављевић, Р.(2002) . Heinrich Fracker или контратрансфер као свеприсутност аналитичаревог сихолошког одговора на пацијента, *Енгарми 24/2*, стр. 35-41.
3. **Ђеранић, С.**(2003). Психосоцијалне последице код адолесцената– жртва минско-експлозивних средстава, *Енграми, 1-2, 25, стр.49-54.*
4. **Ђеранић, С.** (2005). Нормални развој личности и патолошка уплитања, Завод за уџбенике Источно Сарајево., 214 стр.
5. **Ђеранић, С.** (2005). Поремећаји исхране у дјетињству и младости, *Радови* ,Филозофски факултет Пале, 6-7,стр. 209-219
6. **Ђеранић, С.** (2005).Савремена кретања у психотерапији : конкуренција и/или интеграција, *Бањалучки новембарски сусрети*, Филозофски факултет Бања Лука, 2005.,књига 6/II, 178-187.
7. **Ђеранић, С** (2011).Животни и стваралачки путеви психоаналитичара, Филозофски факултет Универзитета Источно Сарајево, 190 стр.
8. Aziraj, V.,**Ћеранић,S.** (2013).Differences in the of personal space between persons with anxious and persons with psychotic disorders, *Psychiatria Danubina*, Medicinska Naklada Zagreb , vol. 25, No 2, pp. 163-169.

Кратко образложење теме (100 ријечи):

Тема докторске дисертације „Емоционалне карактеристике и одбрамбени стилови овисника о хероину“ веома је актуелна и истраживачки вишеструко значајна. Број овисника о психоактивним супстанцама је у сталном порасту и досадашња истраживања још увјек нису дала одговор на бројна питања у вези са овом проблематиком. Још увјек су неистражени фактори у личности ,који погодују развоју овисности првенствено, овисности о тзв. тешким дрогама, какав је хероин. Кандидаткиња је поставила за циљ да истражи специфичности емоционалних карактеристика и одбрамбених стилова овисника о хероину. Истраживањем ће бити обухваћене сљедеће емоционалне карактеристике: типови емоционалне привржености (сходно Болбијевом учењу), емоционалне компетенције, ниво развијености емпатије, те доминантни начини емоционалног реаговања (сходно Плучиковом схвању емоција). Истраживањем ће бити обухваћени и одбрамбени стилови овисника о хероину. Истраживаће се у којој су мјери одбрамбени стилови овисника о хероину успјешни у савладавању неугодних емоција и усклађивању понашања са реалношћу. Истраживање је методолошки адекватно конципирано: одабрани су адекватни инструменти истраживања и обезбјеђена репрезентативност узорка.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата : Митра Мирковић Хајдуков

Назив завршеног факултета: Филозофски факултет Универзитета у Тузли и Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву

Одсјек, група, смјер: Педагогија-психологија, и Психологија

Година дипломирања: 2005. и 2009.

Назив специјализације: -

Назив магистарске тезе: *Карактеристике личности и породичне прилике особа у прелазном периоду између адолесценције и ране одрасле доби као предиктори настанка овисности о хероину*

Научно подручје: Психологија

Година одбране: 2014.

Факултет и мјесто: Филозофски факултет Универзитета у Тузли

Број публикованих радова (навести референце за три најважнија рада кандидата из научне области из које је дисертација):

1. **Мирковић-Хајдуков М.**, Ефендић-Спахић Т., Софтић Р., Бећировић Е. (2014) Карактеристике личности особа овисника о хероину у прелазном периоду између адолесценције и ране одрасле доби. Псумедица-часопис за психијатрију, психологију и сродне дисциплине. Вол 5; Но 1-2. Бања Лука.

2. **Мирковић-Хајдуков М.** (2015) Стигма и психотерапија. Градоврх- часопис за књижевно-језична, друштвена и природознанствена питања. Матица хрватска. Тузла. ИССН 1840-0477 (287- 297).

3. **Мирковић-Хајдуков М.**, Селимбашић З. (2015) Овисност о интернету, рачуналним играма и видео играма-приказ случаја. Књига сажетака ИИ Симпозијум о болестима зависности и коморбидних обољења Босне и Херцеговине са међународним учешћем „ Актуелности и савремени приступи у третману болести зависности и коморбидних обољења у региону“. 32. Бања Лука.

4. Дједовић В., Лесица Т., Золетић Е., **Мирковић-Хајдуков М.**, (2015) Терапија поремећаја компулзивног куповања (ПКК) - приказ случаја. Зборник радова XXX Симпозијум о болестима зависности Нови Сад „Болести зависности: апстиненција, (из)лечење, рехабилитација“.Нови Сад. (295-303)

5. Softić R., Sutović A. Avdibegović E., Osmanović E., Bećirović E. **Mirković- Hajdukov M.** (2015) Metabolic Syndrome i Schizophrenia – Who iz more to blame: FGA polypharmacy or Clozapine monotherapy. Psychiatria Danubina. Vol 27. No.4. pp 378-384. Medicinska naklada. Zagreb. Croatia. Softić R., Osmanović E., Bećirović E. **Mirković-Hajdukov M.** (2015) Does Symptom Severity Has Impact On Insight in Patients With Schizophrenia?. Book of abstracts European Psychiatry Congres.

Радно мјесто:

ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. 71. ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ.

У прилогу достављамо:

- Извјештај Комисије о оцјени научне заснованости теме
- Одлуку Наставно-научног вијећа Факултета о одобравању теме за израду докторске дисертације

ДЕКАН

доц. др Драга Мاستиловић

Телефон/факс: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Адреса: Алексе Шантића 1 71420 Пале, е-пошта: filozof@paleol.net, <http://www.ffuis.edu.ba>
Telefon/faks: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Adresa: Alekse Šantića 1 71420 Pale, e-pošta: filozof@paleol.net, <http://www.ffuis.edu.ba>

Број: 2028 /16

Датум: 13. 7. 2016. године

На основу члана 71. Закона о високом образовању ("Службени гласник Републике Српске", број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15) и члана 57. Статута Универзитета у Источном Сарајеву (број: 01-С-294-III/11, 01-С-41-XVII/13 и 01-С-44-XXVI/14), Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Пале, на 229. сједници, одржаној 12. јула 2016. године, донијело је

ПРИЈЕДЛОГ ОДЛУКЕ

о извјештају Комисије за оцјену теме докторске дисертације
и подобности кандидата **мр Митре Мирковић Хајдуков**

I

Усваја се извјештај Комисије за оцјену теме докторске дисертације **Емоционалне карактеристике и одбрамбени стилови овисника о хероину** и подобности кандидата **мр Митре Мирковић Хајдуков**, у саставу:

1. Проф. др Спасенија Ђеранић, редовни професор, Клиничка психологија, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, предсједник;
2. Проф. др Тамара Ефендић Спахић, ванредни професор, Психологија, Филозофски факултет Универзитета у Тузли;
3. Доц. др Ирена Станић, доцент, Клиничка психологија, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.

II

Коначну одлуку о усвајању извјештаја Комисије за оцјену теме докторске **Емоционалне карактеристике и одбрамбени стилови овисника о хероину** и подобности кандидата **мр Митре Мирковић Хајдуков** донијеће Сенат Универзитета у Источном Сарајеву.

III

Уколико Сенат Универзитета да сагласност и одобри тему докторске дисертације за ментора се одређује **проф. др Спасенија Ђеранић**.

ПРЕДСЈЕДНИК ВИЈЕЋА

Доц. др Драга Мاستиловић

Доставити:

- Сенату Универзитета;
- Кандидату;
- Комисији (1-3);
- У досије;
- У списе;
- Архиви.

**Наставно-научном вијећу Филозофског факултета
Универзитета у Источном Сарајеву
Алексе Шантића 1
71420 Пале**

На 228.-ој сједници Наставно-научног вијећа Филозофског факултета одржаној 14.06. 2016. године Одлуком бр. 1651/16 именована је Комисија за писање извјештаја о подобности и научној заснованости теме докторске дисертације ***Емоционалне карактеристике и одбрамбени стилови овисника о хероину*** предложене од стране кандидата **мр Митре Мирковић Хајдуков**.
У складу са обавезама које произилазе из наведене одлуке, Комисија у саставу:

1. Проф. др Спасенија Ђеранић, редовни професор за ужу научну област Клиничка психологија, Филозофски факултет Универзитета Источно Сарајево, предсједник;

2. Проф. др Тамара Ефендић -Спахић, ванредни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет Универзитета Тузла, члан;

3. Доц. др Ирена Станић, доцент за ужу научну област Клиничка психологија, Филозофски факултет Универзитета Источно Сарајево, члан

подносе Наставно-научном Вијећу сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ

Кратка биографија кандидата

Мр Митра Мирковић Хајдуков рођена је 19.08.1972. године у Тузли, гдје је завршила основну и средњу медицинску школу. Почетком 1992. године. 2001. године уписао је студиј Педагогије-психологије, при Филозофском факултету Универзитета у Тузли, који је у року завршила. 2005. године уписала је студиј Психологије при Филозофском факултету Универзитета Источно Сарајево, гдје је дипломирала 2009.год. са високим просјеком. Након завршетка додипломског студија, почиње радити у струци као психолог на Клиници за психијатрију ЈЗУ УКЦ Тузла гдје је и данас запослена. Постдипломски студиј на Филозофском факултету Универзитета у Тузли из подручја Психологије, уписала сам 2009. године. Магистарски рад под називом „Карактеристике личности и породичне прилике особа у прелазном периоду између адолесценције и ране одрасле доби као предиктори настанка овисности о хероину“ одбранила је 23.07.2014.год., те стекла звање Магистра друштвених наука из области психологије.

Повремено је ангажована од стране Филозофског факултета Универзитета у Тузли, као спољни сарадник у настави на предметима Општа психологија и Школска психологија до школске 2013/2014 године, а од школске 2014/2015 године на предметима „Клиничка психологија 1 и 2, и „Психодијагностика“, те на предмету „Психологија“ на Природно-математичком факултету и

Едукацијско-рехабилитацијском факултету у Тузли. Од маја 2013. године је самостални судски вјештак медицинске струке, подобласт Психологија.

Завршила је 3 нивоа едукације из области криминалистичког профилисања сексуалних и крвних злочина, те уводни курс из Групне психоанализе.

До сада је објавила шест научних радова и активно учествовала на више научних и стручних скупова.

Активно се служи енглеским језиком.

Проблем и предмет истраживања

Обзиром на чињеницу да су афективно везивање и развој емоционалних компоненти, значајан фактор процјене себе и своје околине и да утичу на развој личности, основни проблем овог истраживања је испитати да ли су и у којој мјери обрасци раног везивања са родитељима и околином у првим годинама живота, те емоционална компетенција, и интензитет кориштених маладаптивних механизма одбране предиктиван фактор за настанак овисности о хероину.

Циљ истраживања

Резултати досадашњих истраживања показују да су детерминанте емоционалног развоја и афективног везивања, фактори личности и интензитет кориштених маладаптивних механизма одбране значајни корелати у настанку овисности. Циљ овог истраживања је испитати повезаност фактора личности, емоционалних компоненти личности, емпатије, емоционалне компетенције и образаца ране привржености са значајним особама, те интензитета и врсте одбрамбених механизма личности са настанком овисности о хероину.

Конкретизацијом дефинисаног општег циља пред ово истраживање постављају се сљедећи задаци:

- Одабрати узорак и формирати клиничку групу испитаника састављену од овисника о хероину, укључених у програм лијечења
- Одабрати узорак и саставити контролну групу испитаника састављену од студентске популације, неконзумента психоактивних супстанци.
- Испитати емоционалне компоненте, димензије личности, емоционалне компетенције, ниво емпатије, обрасце ране привржености те склоност ка кориштењу маладаптивних механизма личности у групи овисника о хероину, те у контролној групи испитаника.
- Утврдити да ли постоје значајне разлике у темељним димензијама личности, емоционалним карактеристикама, нивоу емпатије, емоционалним компетенцијама, и начину кориштења одбрамбених механизма ега код групе испитаника овисника о хероину те контролној групи неконзумента психоактивних супстанце.

- Испитати да ли се група овисника о хероину значајно разликује од групе неовисника према демографским обиљежјима као што су мјесто становања, структура породице, брачни и образовни статус, ординална позиција у породици и сициоекономска стабилност.
- Утврдити да ли постоје и у чему се огледају разлике између контролне и клиничке групе у варијаблама за које се сматра да значајно доприносе настанку овисности о хероину.

Хипотезе

- Обзиром да досадашња истраживања (Филиповић, 1989) наглашавају да структуру личности овисника обиљежавају претрашеност, претјерана осјетљивост, осјећај мање вриједности, лабилност расположења, затвореност у себе, те да се наведене карактеристике јасно могу опсервирати кроз структуру Big Five модела (Mazzi i Ferlin, 2004; према Вуковић, 2011) оправдано је очекивати да су овисници о хероину више повучени, ниже савјести, емоционално нестабилнији, агресивнији и мање отворенији у односу на неконзументе психоактивних супстанци.
- Обзиром да персоналне карактеристике имају директан учинак на експресивна понашања (Рустиг и Ларсен, 1999) те да персоналне карактеристике заједно са ситуацијским одредницама значајно доприносе формирању емоционалних одговора, оправдано је претпоставити да овисници о хероину имају израженије потешкоће у адаптивном изражавању емоција и измијењене емоционалне профиле у односу на неконзументе психоактивних супстанци.
- Досадашња истраживања (Грегурек, 2011), сугеришу да већи капацитет вербалне свјесности, интероцептивног посматрања и бољи увид у властите тјелесне и емоционалне симптоме, указују на већу вјероватноћу да ће наведене карактеристике бити под утицајем самоконтроле. Стога, оправдано је претпоставити да ће овисници о хероину имати више тешкоћа у разумијевању властитих емоционалних стања те препознавања емоционалних стања других људи, у односу на контролну скупину неовисника.
- Истраживања раних образаца привржености (Bowlby, 1973; Ainsworth, 1990; према Станојевић-Стефановић, 2003) указују да унутрашњи радни модели који се под утјецајем образаца привржености стварају у прве три године живота значајно доприносе способности појединаца у каснијим животним раздобљима да креирају и одржавају блиске односе са значајним другима у различитим подручјима живота (Станојевић-Стефановић, 2003). Експериментисање са психоактивним супстанцама, њихова злоупотреба и настанак овисности доводе се у везу са искуством неадекватности или (не)издиференцираног одбијања од стране објекта привржености те фрустрирајућим искуствима у приврженим односима у раном дјетињству. Стога, оправдано је очекивати да су обрасци несигрне привржености значајно више заступљени као примарни обрасци

афективног везивања у скупини овисника о хероину, у односу на скупину неовисника.

- Новија истраживања (Waqas и сар. 2015; Miranda i Louza, 2015) јасно доводе у везу начин кориштења одбрамбених механизма личности са психолошком зрелошћу и позитивном самоевалуацијом квалитета живота. Кориштење одбрамбених механизма са циљем заштите ега повезано је са већом добробити појединца, док се функционирање ега на основи одбрамбених механизма посматра као одраз маладаптације ега. Сходно наведеном, оправдано је очекивати да је кориштење одбрамбених механизма ега значајно учесталија стратегија суочавања са стресом и негативним животним исходима код овисника о хероину у односу на особе који нису овисници о психоактивним супстанцама.
- У новијим истраживањима на нашим просторима (Мирковић-Хајдуков, 2014) је утврђено да су конзументи алкохола и духана, становници града и приградских насеља, те особе код којих су родитељи склони насилним понашањима и конзумирању алкохола у значајније повећаном ризику за улазак у свијет овисности. С обзиром на добијене резултате оправдано је претпоставити да су скромније животне прилике, непотпуна и дисфункционална породична структура, те учестала злоупотреба психоактивних супстанци у породици заступљеније у породичним окружењима овисника о хероину у односу на скупину неовисника.

Актуелност и погодност докторске дисертације

Тема докторске дисертације „Емоционалне карактеристике и одбрамбени стилови овисника о хероину“ веома је актуелна и истраживачки вишеструко значајна. Овисност о психоактивним супстанцама је у сталном порасту и то је проблем који захтијева мултидисциплинарно истраживање. Питање на које досадашња истраживања нису дала одговор односи се на психолошке одреднице особа, које развијају овисност, првенствено овисност о тзв. тешким дрогама, какав је хероин. Досадашња истраживања показала су да овисници о хероину припадају различитим типовима личности и испољавају веома хетерогене психопатолошке феномене. Што се тиче емоционалних карактеристика овисника, најчешће се помиње мањак самопоштовања, висока анксиозност, несигурност, те појачана зависност и сугестибилност. Малобројна су истраживања која се баве одбрамбеним стиловима овисника о хероину, односно нивоом зрелости одбрамбене констелације. Одабране варијабле истраживања у оквиру докторске дисертације чине посебно актуелном ову тему, јер омогућавају истраживање веома битних аспеката личности и њихову евентуалну повезаност са подложношћу развијања хероинске овисности. Додатно расвјетљавање фактора који доводе до развоја хероинске овисности у оквиру докторске дисертације обогатило би сазнања о овом веома комплексном проблему, актуелном у психологији и психопатологији, али и другим сродним наукама.

Преглед стања у подручју истраживања

У БиХ је након рата извршено низ истраживања о распрострањености злоупотребе психоактивних супстанци у популацији младих. Студија УНДП (2000), урађена међу младима у Федерацији БиХ, на узорку од укупно 500 испитаника, показује да је њих 6% пробало марихуану, 2% хероин и кокаин и 2% екстази.

Бројна су истраживања која се бави утврђивањем фактора, који доводе до развоја оvisности од дрогама. Утврђено је да су одбијање и неприхватање дјецe/особа од стране породице и родитеља, неkwалитетна комуникација и дисфункционалност породичних односа изразит предиктор у настанку оvisности о хероину (Мирковић-Хајдуков, 2014).

У већини истраживања обављених на популацији оvisника, нађено је поклапање оvisничког начина живота са антисоцијалним и агресивним понашањем. Из истраживања Каплана (1995, према Радетић Ловрић, 2013) се закључује да девијантна понашања, као и зависности од дрога могу бити резултат искуства одбачености од других и самоперцепције о непосједовању цијењених социјалних атрибута.

До сличних налаза долазе и истраживања Радетић Ловрић (2013) о мотивима узимања дрога, у којима млади истичу потребу за прихватањем од стране других као један од доминантних разлога посезања за дрогама. С обзиром да набавка и конзумација психоактивних супстанци изискује веома значајна материјална средства, која у већини случајева нису доступна за све већу жељу за узимањем супстанце, оvisници су приморани сналазити се на разне начине да би ублажили апстиненцијални синдром и задовољили дневне потребе за уношењем супстанце у организам. Најчешћи пут доласка до средстава је криминогено понашање у виду крађе и отуђења вриједних предмета из куће и околине. Када уз све ове карактеристике додамо да се по подацима добијеним многим истраживањима, доња граница узимања психоактивних супстанци значајно помјерила и да дјеца, чак и основним школама а да не говоримо о пубертету и адолесценцији долазе у додир са психоактивним супстанцама и сами постају конзументи, те да сам период пубертета и адолесценције сам по себи карактерише бунтовно, непослушно и пркосно понашање које ако је у позитивној корелацији са изостанком родитељске пажње и љубави и одговорног родитељског понашања, веома често се окрећу улици и идентификацији са вршњацима који им нуде разумијевање за њихове проблеме, третирају их као старије, пружају им новчану помоћ у почетку, у замјену за дилање, неријетко и проституцију (Работег-Шарић, 1993).

Чињеница је да је нефункционална и неkwалитетна породица, те склоност родитеља ризичном и болесном понашању, својеврстан усвојени и научени образац понашања дјецe током одрастања. Роцхестер лонгитудинална студија (Вулић-Прторић, 2001) утицаја психопатологије мајке на дијете, показала је да су породичне и социјалне околности јачи ризични фактор од менталних поремећаја родитеља за настанак неадаптивних понашања код дјецe.

Вулић-Прторић (2002, према Ефендић-Спахић, 2009) такође указује на досадашња истраживања која су била највише усмјерена на преиспитивање родитељских односа као предиктора одређеног облика прилагођеног и неприлагођеног понашања дјецe и адолесцената. Утврђено је да су породичне интеракције дјецe која имају неке психолошке проблеме, карактерисане већим бројем конфликта и проблема у комуникацији, мањим изражавањем емоција и

међусобном подршком, те чешћим одбацивањем, занемаривањем и злостављањем.

Истраживања Leavitta (1995, према Рамић и сар, 2010), Oettinga и Donnermeuera (1998, према Рамић и сар, 2010) указују да негативни родитељски модел утиче директно на овисничко понашање дјече. Обзиром на умногоне поремећене породичне релације у породици овисника о опијатима, дијелом и због саме структуре породице, дијелом и због присуства проблема овисности у породици, чланови породице који нису конзументи психоактивних супстанци су јако заинтересовани за лијечење овисника и укључење у терапијски партнерски однос (Хасановић и сар, 2012). У истраживању о социјално неприхватљивим понашањима младих у Републици Српској, које је провела Ловрић, (2006, према Радетић Ловрић, 2013) а које открива да млади који имају виши скор на скали друштвено неприхватљивог понашања имају значајно нижи степен односа повјерења и комуникације са својим родитељима. У каснијим истраживањима Ловрићева (2007, према Радетић Ловрић, 2013) долази до сличног закључка да његовање срдчних, топлих интерактивних односа у породици, као и изградња односа повјерења између дјече и родитеља представљају повољне услове социјализације који могу смањити ризик од уласка у свијет дрога. Недостатак родитељске топлине и блиских интерактивних веза представља слабе социјалне везе, односно губитак прихватљиве социјалне контроле коју родитељ треба да има над дјететом.

Према истраживању Радетић Ловрић (2013) губитак или слабљење социјалне контроле, може водити ка друштвено неприхватљивим понашањима, што нас још једном приближава схватањима важности блиских социјално-психолошких и афективних веза између родитеља и дјече. Значај здраве, топлином прожете породичне интеракције, обосмјеран однос комуникације и повјерења између дјече и родитеља, као и добра породична атмосфера могу бити схваћени као протективни фактор у превенцији зависности од дрога (Томаш, Вучина, 2013).

Истраживања привржености тестирала су идеје о односима објеката испитивањем повезаности стила привржености развијеног у дјетињству са врстом каснијих односа у одраслој доби. Hazan и Shaver, 1987 године су показали да постоје обрасци односа који сличе сигурном, избјегавајућем и амбивалентном обрасцу понашања у дјетињству (Larsen и Buss, 2008). Код сигурног стила односи одраслих особа су задовољавајући и пријатељски, прожети повјерењем. Избјегавајући стил је окарактерисан сумњичавошћу, страхом од зближавања, разочарења, раздвојености, остављања. Амбивалентни стил везивања у дјетињству развија у одраслој доби осјетљивост, несигурне односе, овисност о другима, захтјевност према партнерима и околини, те сталну пажњу.

Новија истраживања показују да постоји значајна повезаност између академског учинка и одбрамбених механизма личности (Waqas и сар., 2015), као и психолошке зрелости и квалитета живота (Miranda и Louza, 2015). До сличних закључака су дошли и Rustig и Larsen, 1999.године који су својим истраживањима потврдили да личност има директан учинак на емоције и да људи, чак и у контролираним увјетима реагују другачије на емоционалне догађаје у својим животима, овисно о њиховој личности. Екстраверти имају појачане позитивне емоције као реакцију на добре догађаје а особе високог неуротицизма имају појачане реакције на негативне догађаје (Ларсен и Бусс, 2008). У истраживањима Бонда и сарадника је уочена сигнификантна корелација

између зрелости одбрамбеног стила и нивоа адаптације личности (Bond и сар., 1983; Vaillant и сар., 1986).

Значај истраживања са становишта актуелности у психологији

Докторска дисертација „Емоционалне карактеристике и одбрамбени стилови овисника о хероину“ својим проучавањем требала би дас допринесе бољем разумијевању узрока развоја хероинске овисности. Психолошки фактори су кључни у настанку овисности о дрогама па и хероину, колико год да и одређени друштвени контекст погодује мање или више овој врсти овисности. Досадашња истраживања нису дала одговор на питање о кључним психолошким карактеристикама овисника и међу хероинским овисницима срећемо веома хетерогене карактеристике личности. Ово истраживање требало би да расвијетли однос између емоционалних карактеристика, одбрамбених стилова личности и подложности развоју овисности. Конкретније, биће веома занимљиво истражити да ли хероин наступа тамо гдје одбрамбена констелација личности није у стању да купири тензије, анксиозности, несигурности и друга неугодна емоционална стања? И, уколико је тако, које су то емоционалне карактеристике пред којима су постојеће одбране немоћне, те се тражи начин да се оне вјештачки (хемијски) ојачају. Ово је веома актуелна тема у психологији из више разлога: Прије свега, испитивање одбрамбених стилова помоћу објективних тестова тек је постало актуелно на преласку у нови миленијум (раније су одбрамбени механизми процјењивани искључиво пројективним техникама), а тиме и могућност да се испитује веза одбрамбених стилова са другим варијаблама. С обзиром на ту чињеницу, истраживања повезаности механизма одбране са хероинском овисношћу, бар на овим просторима до сада нису била заступљена. Тиме ово истраживање додатно добија на значају и актуелности у савременој психологији. С обзиром на опречне резултате у погледу емоционалних карактеристика овисника у досадашњем истраживању, ова дисертација ће такође имати значај у расвјетљавању постојећих контрадикторности у том подручју истраживања.

Веза са досадашњим истраживањима

Као што је већ наведено, конципирано истраживање повезано је на посредан или непосредан начин са дугим истраживањима код нас и у свијету са сличним проблемима. Бонд и сар. су испитивали одбрамбене стилове код особа са различитим психопатолошким манифестацијама. Видановић (2000) је испитивала карактеристике одбрамбених стилова адолесцената, који су ликовно обдарени, али и у вези са различитим облицима адолесцентне кризе. А већина већ наведених истраживања показује да почетак конзумирања психоактивних супстанци почиње у склопу адолесцентне кризе, односно, кризе идентитета, која доминира адолесценцијом. Истраживања Букелића (1999) показала су висок ниво коморбидности депресије са злоупотребом психоактивних супстанци, укључујући и овисност о хероину. Бројна истраживања, наслањајући се на претходна открића Болбија и његових сљедбеника о обрасцима афективне везаности показују да несигуран и дезорганизовани образац афективне везаности високо корелирају са различитим облицима психопатологије (поремећајима исхране, Лопатић, 2008; схизофренијом, Тодоровић, Теранић 2008, Теранић, Самарџић, 2011, али и са развојем овисности (Fonagy, 2010). Кандидаткиња је такође истраживала повезаност између емоционалне климе у

породици и развоја оvisности о хероину. Истраживање јњ показало да су маладаптивни обрасци функционисања породице и одбацивање од стране родитеља снажни предиктори развоја оvisности код адолесцената.

Подобност кандидата да одговори на постављени предмет, циљ, задатке и хипотезе

На основу образложења теме и нацрта истраживања, која је кандидаткиња поднијела, јасно је да се ради о кандидаткињи која је добар познавалац проблематике којом се жели бавити у оквиру докторске дисертације. Начин на који је дизајнирано истраживање, почев од проблема и предмета, циљева, задатака и хипотеза, говори у прилог истраживачке зрелости и научне компетентности кандидаткиње. Кандидаткиња се годинама у својој професионалној дјелатности бави дијагностички и терапијски популацијом оvisника, а посебно хероинских оvisника. Такође је у оквиру невладиних организација била промотор борбе против оvisности о дрогама. Неколико научних радова, које је до сада објавила, такође се баве проблемом оvisности о хероину. Из свега произилази да се ради о зрелом стручњаку и истраживачу, који познаје како проблематику, којом ће се бавити у оквиру докторске дисертације, тако и научну методологију, коју ће примијенити у истраживању. Комисија процјењује да је кандидаткиња подобна да одговори на предмет, циљ, задатке и хипотезе, који су постављени у нацрту истраживања.

Радови из области на које се односи докторска дисертација

Мирковић-Хајдуков М., Ефендић-Спахић Т., Софтић Р., Бећировић Е. (2014) Карактеристике личности особа оvisника о хероину у прелазном периоду између адолесценције и ране одрасле доби. Псумедица-часопис за психијатрију, психологију и сродне дисциплине. Вол 5; Но 1-2. Бања Лука.

Мирковић-Хајдуков М. (2015) Стигма и психотерапија. Градоврх- часопис за књижевно-језична, друштвена и природознанствена питања. Матица хрватска. Тузла. ИССН 1840-0477 (287- 297).

Мирковић-Хајдуков М., Селимбашић З. (2015) Оvisност о интернету, рачуналним играма и видео играма-приказ случаја. Књига сажетака ИИ Симпозијум о болестима зависности и коморбидних обољења Босне и Херцеговине са међународним учешћем „Актуелности и савремени приступи у третману болести зависности и коморбидних обољења у региону“. 32. Бања Лука.

Дједовић В., Лесица Т., Золетић Е., **Мирковић-Хајдуков М.**, (2015) Терапија поремећаја компулзивног куповања (ПКК) - приказ случаја. Зборник радова XXX Симпозијум о болестима зависности Нови Сад „Болести зависности: апстиненција, (из)лечење, рехабилитација“. Нови Сад. (295-303)

Softić R., Sutović A. Avdibegović E., Osmanović E., Bećirović E. **Mirković-Hajduković M.** (2015) Metabolic Syndrome i Schizophrenia – Who iz more to blame: FGA polypharmacy or Clozapine monotherapy. Psychiatria Danubina. Vol 27. No.4. pp 378-384. Medicinska naklada. Zagreb. Croatia. Softić R., Osmanović E., Bećirović E. **Mirković-Hajduković M.** (2015) Does Symptomas Severity Has Impact

On Insight in Patients With Schizophrenia?. Book of abstracts European Psychiatry Congress.

Методе и инструменти истраживања

Истраживање припада типу корелационог, неексперименталног, трансферзалног истраживања. За сврхе истраживања биће кориштени сљедећи инструменти:

1. Упитник о социодемографским обиљежјима

За потребе овог истраживања састављен је општи упитник властите конструкције, који није стандардизирани и направљен је само у сврху овог истраживања. Упитник садржи податке о полу, старосној доби, породичном статусу, образовању родитеља, брачном статусу, школској спреми, занимању, запослености, економском статусу, економском статусу родитеља, ординалну позицију у породици, соматским и психичким поремећајима, досадашњем лијечењу, конзумацији алкохола и никотина.

2. ПИЕ (Plutchik-ов индекс емоција)

У процјени емоционалних карактеристика користили би *Индекс емоционалног профила* (ИЕП). Тест принудног избора који се састоји од 62 пара 12 различитих израза (црта личности), при чему је задатак испитаника да у сваком пару изабере онај израз који га боље описује. На основу тог теста добијамо профил сачињен од осам основних емоција и БИАС-скеале (скала пристрасности у давању одговора).

Анализа података, добијених факторском анализом, показује да неприлагођенији испитаници имају више потешкоћа у изражавању емоција. Висок скор БИАС скале указује на тенденцу особе да буде социјално прихватљива док низак скор указује на тенденцу да се та особа прикаже као социјално мање пожељна (Башковац – Милинковић и сар. Бале – Поточник, Хрушевар и Ројшек, 1979).

3. Упитник емоционалне компетентности (УЕК-45)

УЕК-45 (Такшић, 2002) је скраћена верзија Упитника емоционалне интелигенције од 136 честица који је конструисан по моделу Саловеуа и Мауера.

УЕК-45 садржи 45 честица, те има три подскеале које имају намјеру процјењивати: *способност уочавања и разумијевања емоција* (15 честица), *способност изражавања и именована емоција* (14 честица), *способност регулације и управљања емоцијама* (16 честица).

Психометријске карактеристике УЕК-45 су углавном добре, па је добивена поузданост цијелог упитника на различитим узорцима износила од 0,88 до 0,92. Цронбацх алфа коефицијент поузданости цијелог упитника на нашем узорку од 150 испитаника износи 0,95, што је веома добра поузданост. Поузданост појединачних скала је такође веома велика: *способност уочавања и разумијевања емоција* (0,93), *способност изражавања и именована емоција* (0,87) *способност регулације и управљања емоцијама* (0,86).

4. Упитник одбрамбеног стила (DSQ-40)

У процјени интензитета кориштених маладаптивних механизма одбране употријебили би упитник одбрамбених стилова (енг. *Defense Style Questionnaire*, DSQ – 40) којим се испитују свјесни аспекти одбрамбених механизма. У упитнику је свакој од 40 честица (по двије за сваки одбрамбени механизам) придружена лjestвица од девет степени у распону од један (*уопште се не слажем*) до девет (*у потпуности се слажем*). Упитником се добијају информације о 20 одбрамбених механизма, односно три основна одбрамбена стила. Индивидуални резултати се добијају рачунањем просјечне вриједности двије честице које описују сваки од наведених одбрамбених механизма, односно рачунањем просјечне вриједности одбрамбених механизма који описују сваки од три наведена одбрамбена стила:

зреле одбране (4 одбране, 8 честица): сублимација, хумор, антиципација, супресија; неуротске одбране (4 одбране, 8 честица): негирање, псеудоалтруизам, идеализација, реактивна формација; незреле одбране (12 одбрана, 24 честице): пројекција, пасивна агресија, ацтинг оут, изолација, девалуација, аутистична фантазија, порицање, премјештање, дисоцијација, сплиттинг, рационализација, соматизација. (Andrews, Pollock i Stewart, 1989).

5. Close Relationships Questionnaire 45 (Упитник за процјењивање партнерске афективне везаности) (Bartholomew & Shaver, 1988)

За процјењивање партнерске афективне везаности користит ћемо CRQ-45 (Close Relationships Questionnaire 45) упитник, који се састоји од 36 тврдњи које описују осјећања, понашања и доживљаје које људи могу имати у емотивним везама. Процјењивање се обавља на скали Ликертовог типа од 1 до 7 и изражавају степен слагања/неслагања с тврдњом од „уопште не” (1) до „ да у потпуности тачно” (7), на начин да испитаник упише одговарајући број у кућицу поред тврдње, тј. степен слагања са одређеном тврдњом на предвиђено мјесто. Упитник оцјењује на који начин особа доживљава емотивне везе и однос са емотивним партнером, а не оно што се дешава у њеној садашњој вези. На основу резултата добијених на упитнику, добијамо профил сачињен од четири основна обрасца афективног везивања.

6. Скала емоционалне емпатије

Скала емоционалне емпатије (Работег, Шарић, 1991, 1993) садржи 19 тврдњи које описују емоционалне доживљаје који су усклађени са осјећањима других, те осјећајима симпатије према онима који су у невољи.

Процјењивање се обавља на скали Ликертовог типа од 1 до 7 и изражавају степен слагања/неслагања с тврдњом од „уопште не” (1) до „ да у потпуности тачно” (7), на начин да испитаник упише одговарајући број у кућицу поред тврдње, тј. степен слагања са одређеном тврдњом на предвиђено мјесто. Највећи могући резултат је 76 бодова, а већи резултат на скали значи већу тенденцију доживљавања емоционалне емпатије.

Очекивани резултати

Прелиминарна истраживања која је до сада обавила кандидаткиња, клинички подаци које је кандидаткиња прикупила током клиничког рада са овисницима о хероину, искуства других истраживача као и подаци из литературе упућују на велику вјероватноћу да ће истраживање открити значајне везе између испитиваних варијабли. Очекују се да ће резултати показати да су емоционалне компоненте личности, фактори личности, емпатија, емоционална компетенција и начин раног везивања са значајним особама, те интензитет маладаптивних одбрамбених механизма личности у позитивној корелацији са настанком болести овисности о хероину. Такође се очекују резултати који ће показати колико су емоционалне компоненте личности, фактори личности, емпатија, емоционална компетенција и начина раног везивања са значајним особама, те интензитет маладаптивних одбрамбених механизма личности значајни предиктори у настанку овисности о хероину.

Очекивано вријеме за израду дисертације

Очекује се да би кандидаткиња могла завршити докторску дисертацију за око 12 радних мјесеци.

Подаци о члановима Комисије

Др Спасенија Ђеранић, докторат из клиничке психологије на Филозофском факултету у Београду, редовни професор, ужа научна област *Клиничка психологија*, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.

Референце релевантне у односу на тему:

Ђеранић С. (2001). Путеви и странпутице у приступу ратном трауматизму код дјече и могућност третмана посттрауматских стања, *Радови бр 4/1*, 167-180., Бања Лука.

Ђеранић, С., Радосављевић, Р. (2002) .Heinrich Facker или контратрансфер као свеprisутност аналитичаревог сихолошког одговора на пацијента, *Енгарми*, 24/2, стр. 35-41.

Ђеранић, С. (2003). Психосоцијалне последице код адолесцената – жртава минско-експлозивних средстава, *Енграми*, 1-2, 25, стр. 49-54.

Ђеранић, С. (2005). Нормални развој личности и патолошка уплитања, Завод за уџбенике Источно Сарајево., 214 стр.

Ђеранић, С. (2005). Поремећаји исхране у дјетињству и младости, *Радови*, Филозофски факултет Пале, 6-7, стр. 209-219.

Ђеранић, С. (2005). Савремена кретања у психотерапији : конкуренција и/или интеграција, *Бањалучки новембарски сусрети*, Филозофски факултет Бања Лука, 2005., књига 6/II, 178-187.

Ђеранић, С (2011). Животни и стваралачки путеви психоаналитичара, Филозофски факултет Универзитета Источно Сарајево, 190 стр.

Aziraj, V., **Ђеранић, С.** (2013). Differences in the of personal space between persons with anxious and persons with psychotic disorders, *Psychiatria Danubina*, Medicinska Naklada Zagreb, vol. 25, No 2, pp. 163-169.

Др Тамара Ефендић-Спахић, докторат из психологије на Филозофском факултету у Сарајеву, ванредни професор, ужа научна област *Психологија*, Филозофски факултет Тузла.

Референце релевантне у односу на тему:

Ефендић-Спахић, Т., Гајановић, Н. (2006): *Процјена компетентности и проблема понашања код дјеце из потпуних породица и дјеце без оца*. Зборник радова Филозофског факултета у Тузли; Вол 31; бр.7; стр.307-326. ISSN 1521-602.

Ефендић-Спахић, Т. (2008): *Улога и важност родитеља и родитељских одгојних стилова за нормалан развој дјетета*. Зборник радова Филозофског факултета у Тузли, Тузла, Вол.32; бр.9; стр. 259-263; ISSN 1521-6021 (стручни рад).

Тамара Ефендић-Спахић (2009): *Перцепција позитивних релација са родитељима и задовољство животом адолесцената*. Дидактички путокази, Зеница; бр.53; стр.9-13. ISSN 15125998.

Ефендић-Спахић, Т. (2009): *Негативни односи са родитељима као предиктори агресивног понашања адолесцената*. Наша школа, Сарајево; бр. 49/219; стр. 99-111.

Др Ирена Станић ,докторат из психологије на Филозофском факултету у Источном Сарајеву, доцент, ужа научна област Клиничка психологија, Филозофски факултет Пале. Универзитета у Источном Сарајеву.

Референце релевантне у односу на тему:

Станић, И. (2008). Модели ненасилне комуникације. *У сусрет интеграцијама: Зборник радова* (стр.144-154). Филозофски факултет Источно Сарајево.

Станић, И. (2009) Салутогена парадигма у одређењу појма здравља. *Интердисциплинарност и јединство савремене науке: Зборник радова са научног скупа*. Филозофски факултет у Источном Сарајеву.

Станић, И.(2010). Осјећај кохерентности и исходи превладавања стреса код здравствених радника. *Зборник радова: Бањалучки новембарски сусрети, Научна и духовна утемељеност, (секција Психолошка истраживања учења и понашања)*. Бања Лука: Филозофски факултет.

Станић, И.(2011). Осјећај кохерентности и емоционална интелигенција. *Иновације у настави, XXIV, 2011/4*, стр. 45-54. Београд: Учитељски факултет.

ЗАКЉУЧАК

Након прегледа приложене документације и анализе образложења теме кандидаткиње мр Митре Мирковић Хајдуков, Комисија је једногласно констатовала да кандидаткиња испуњава све законске услове за израду докторске дисертације. Предложена тема је савремена, интересантна и одражава континуитет истраживачких интересовања кандидаткиње. Предложена методологија истраживања је примјерена, тако да су у цјелини задовољени и научни критеријуми за израду докторске дисертације. Мр Митра Мирковић Хајдуков је до сада објавила шест научних радова, самостално и у коауторству. Активно учествовала у више научних и стручних скупова из области психологије, психијатрије и психотерапије. У оквиру професионалне дјелатности у посљедњих неколико година бави се популацијом хероинских овисника и стекла је значајна искуства у дијагностици и третману особа са овом врстом овисности, што је кандидаткињу и определијелило за формулисање овог проблема истраживања у оквиру докторске дисертације..

Због свега наведеног Комисија предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Пале и Сенату Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати овај Извјештај и одобри кандидаткињи Митри Мирковић Хајдуков израду докторске дисертације под насловом: *Емоционалне карактеристике и одбрамбени стилови овисника о хероину*.

За ментора при изради докторске дисертације предлаже се проф. др Спасенија Ђеранић.

25.06.2016 .

Чланови Комисије:

1. Проф. др Спасенија Ђеранић, председник

-----
2. Проф. др Тамара Ефендић – Спахић, члан

-----
3. Доц. др Ирена Станић, члан
